

УДК 616-051+37.091.33+167-047.22

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФЕЛЬДШЕРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Мосейчук А.Р., здобувач кафедри
управління освітніми закладами та державної служби
Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського
завідувач відділення «Лікувальна справа», викладач біології
Одеське обласне базове медичне училище

У статті порушено проблему формування дослідницької компетентності майбутніх фельдшерів; запропоновано експериментальну методику, що мала на меті різноаспектне, поетапне формування дослідницької компетентності, взаємоузгодження інтерактивних методів, засобів формування дослідницької компетентності. Представлено кількісні показники результату формування дослідницької компетентності.

Ключові слова: майбутні фельдшери, формування, експериментальна методика, дослідницька компетентність, результати.

В статті поднята проблема формування исследовательской компетентности будущих фельдшеров; предложена экспериментальная методика, цель которой состояла в разноаспектном, поэтапном формировании исследовательской компетентности будущих фельдшеров на основе взаимосвязи интерактивных методов и средств. Представлены количественные показатели результата формирования исследовательской компетентности.

Ключевые слова: будущие фельдшеры, формирование, экспериментальная методика, исследовательская компетентность, результаты.

Moseychuk A.R. EFFECTIVENESS OF THE EXPERIMENTAL METHOD OF FORMING THE RESEARCH COMPETENCE OF FUTUREERS IN THE PROCESS OF STUDYING BIOLOGICAL DISCIPLINES

The article raises the problem of forming the research competence of future paramedics; an experimental technique was suggested, the purpose of which was a multidimensional, step-by-step formation of research competence, the relationship of experimental methods, the means of forming research competence. Quantitative indicators of the result of the formation of research competence

Key words: future paramedics, formation, experimental methodology, research competence, results.

Постановка проблеми. Професійна діяльність майбутніх фельдшерів, в залежності від функціональних обов'язків (у складі бригади швидкої допомоги, у сільському фельдшерсько-акушерському пункті, у медичному пункті на виробництві тощо), тією чи іншою мірою пов'язана з клінічною діагностикою, яка забезпечується дослідницькою компетентністю медичного фахівця, але нині, у зв'язку з бурхливим розвитком молекулярної біології та генної інженерії, нанотехнологій, нового природокористування та медицини, значимість дослідницької складової у професійній діяльності медичних працівників взагалі, і фельдшерів зокрема, суттєво зростає.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед робіт, які висвітлюють дослідницьку компетентність майбутніх фахівців охорони здоров'я дослідження І. Борискової, Є. Каплій, О. Кривонос, Я. Кульбашної, В. Рижковського та інших вчених. Проте на тлі багатогранності вивчення про-

блеми актуальним залишається вивчення дослідницької компетентності майбутніх фельдшерів, що підтверджено сучасним станом надання медичних послуг населенню, недостатністю розроблення зазначеної проблеми та практичною потребою в її реалізації в медичних коледжах, про що свідчать суперечності між:

– об'єктивною потребою суспільства у наданні якісної медичної послуги на засадах доказової медицини, з одного боку, і рівнем дослідницької компетентності фельдшерів щодо забезпечення цієї потреби – з іншого;

– необхідністю формування дослідницької компетентності майбутніх фельдшерів у медичних коледжах і відсутністю науково-обґрунтованих педагогічних умов організації цього процесу та методики її формування.

Постановка завдання. Завдання дослідження – висвітлити кількісні показники ефективності запропонованої експеримен-

тальної методики формування дослідницької компетентності майбутніх фельдшерів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний фельдшер – це бакалавр (базова вища освіта)/молодший медичний спеціаліст (неповна вища освіта) лікувальної справи, що володіє правом проведення самостійної діагностики і призначення лікування пацієнтам. Фельдшер працює в службі швидкої медичної допомоги, приймальному відділенні лікарні, заступником лікаря дільничної служби, в фельдшерсько-акушерському пункті, в медичному пункті великих підприємств, на судах і на кораблях, при аеропортах тощо.

Вважаємо, що з метою забезпечення якісної медичної допомоги населенню випускники спеціальності 233 «Медицина», спеціалізація «Лікувальна справа», кваліфікація «Фельдшер» повинні мати високий рівень сформованості дослідницької компетентності, оскільки специфіка їх медичної діяльності пов'язана з швидкозмінним станом хворого пацієнта в стандартних і нестандартних (польових) умовах надання першої медичної допомоги. Практично всі види діяльності, що здійснюються фельдшерами, можуть бути ефективнішими за рахунок формування та розвитку дослідницької компетентності цих фахівців.

Такий висновок підтвердив аналіз ОКХ за спеціалізацією «Лікувальна справа» (бакалавр, молодший спеціаліст) на основі виділення груп дослідницьких компетенцій:

- знати основні й додаткові методи обстеження; вміти здійснити ранню діагностику за клінічними синдромами, вміти проводити клінічне обстеження пацієнта; вміти проводити диференційну діагностику з використанням результатів основних і додаткових методів дослідження; вміти будувати діагностичний алгоритм для встановлення діагнозу хвороби;

- вміти здійснювати забір біологічного матеріалу для лабораторних досліджень; вміти проводити найпростіші лабораторні дослідження; вміти оцінити результати лабораторних, функціональних та інструментальних методів дослідження; вміти інтерпретувати результати лабораторних (цитологічних, гістологічних) і інструментальних (рентгенологічних, УЗД, ЕКГ тощо) методів дослідження;

- вміти здійснити диспансерне спостереження і реабілітацію пацієнта [2].

Представниками компетентного підходу (М. Головань, І. Зимня, А. Карпов, В. Коваль, С. Осипова, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, В. Сластьонін, М. Степко, Ю. Татур та ін.) дослідницька компетентність розглядається як інтегральна харак-

теристика особистості, що виражається в готовності і здатності самостійно освоювати і отримувати системи нових знань в результаті перенесення смислового контексту діяльності від функціонального до перетворювального, базуючись на наявних знаннях, уміннях, навичках та способах діяльності.

Зважаючи на запропоновані тлумачення сутності поняття «дослідницька компетентність», а також ґрунтуючись на власній позиції, під поняттям «дослідницька компетентність майбутнього фельдшера» розуміємо інтеграційне особистісне новоутворення, що складають базисні знання методів наукового пізнання, технологія дослідницької діяльності, ціннісне ставлення до неї та здатність до трансферу набутого дослідницького досвіду в майбутню професійну діяльність для надання якісної медичної допомоги пацієнтам.

З метою формування дослідницької компетентності майбутніх фельдшерів у процесі вивчення біологічних дисциплін було використано експериментальну методику, яка охоплювала зміст двох навчальних модулів («Біологія», «Медична біологія»), познавчальну проектно-дослідницьку діяльність, гурткову роботу, олімпіади, професійні конкурси, практику, що забезпечувало різноаспектність формування дослідницької компетентності майбутніх фельдшерів та взаємоузгодження інтерактивних методів та засобів її формування.

У зв'язку з тим, що специфіка вивчення медико-біологічних дисциплін у медичному коледжі полягає у започаткуванні розвитку клінічного мислення майбутніх фельдшерів, основні завдання цих дисциплін передбачають інтенсивний розвиток пізнавальних процесів: пам'яті, комплексного мислення, спостережливості, суджень. Ці процеси задіюються при встановленні діагнозу хворого відповідно до всього комплексу даних пацієнта, забезпечують правильний вибір методів обстеження, лікування.

Водночас відомості про практичне значення медико-біологічних знань і перспективи розвитку медико-біологічних наукових досліджень перемижували зміст всіх розділів медико-біологічних дисциплін. Поряд з цим, у ході формування дослідницької компетентності майбутніх фельдшерів у процесі вивчення біологічних дисциплін вирішувалася задача щодо усвідомлення значущості дослідницької компетентності для успішної професійної діяльності сучасного фельдшера.

Метою формувального експерименту була перевірка ефективності реалізації експериментальної методики в ході поетап-

ного формування дослідницької компетентності майбутніх фельдшерів, забезпечення реалізації якої відбувалося завдяки впровадженню педагогічних умов: насичення дослідницького компонента змісту біологічних дисциплін професійно спрямованими дослідницькими завданнями; занурення майбутніх фельдшерів в активну познавчальну проектно-дослідницьку діяльність; усвідомлення майбутніми фельдшерами на рівні переконань взаємозумовленості дослідницької компетентності та успішної професійної діяльності.

У експериментальній методиці компетентнісний підхід передбачав використання інтерактивних методів навчання, що представляють собою високо результативні форми взаємодії суб'єктів освітнього процесу з метою формування дослідницької компетентності. Інтерактивні методи навчання достатньо розроблені в дослідженнях з технології організації освітнього процесу в сфері професійної освіти (А. Вербицький, Г. Трошева, М. Фролова та ін.). Освітній процес, на думку дослідників, повинен включати в себе як навчальну, так і елементи майбутньої професійної діяльності. У ньому знання повинні засвоюватися не у вигляді знакових систем, а в процесі проектування і розробки. В цьому процесі вітається: критичний підхід до отримання готового знання; набуття студентами умінь самостійно виробляти адекватне рішення з різних проблемних ситуацій. Моделювання діяльності, її зміст та умови здійснення вбудовуються у контекст майбутньої професії. При цьому знання виступають не тільки засобом опанування професії, а й засобом розвитку особистості [1; 3; 4]. зв'язку з цим особливе місце у формуванні дослідницької компетентності майбутніх фельдшерів відводилося професійним ситуаціям дослідницького спрямування як інтерактивному методу навчання.

Відтак, у запропонованому дослідженні групи методів склали:

- методи, що формують науковий світогляд майбутніх фельдшерів і здійснюють обмін інформацією (бесіда, диспут, есе);

- методи, що організують дослідницьку діяльність майбутніх фельдшерів і стимулюють її мотиви (дослід, спостереження, дослідження, ігровий метод, проектний метод, кейс-метод);

- методи, що надають допомогу майбутнім фельдшерам здійснювати рефлексію їх дослідницької діяльності (індивідуальна бесіда, есе, тестування, самооцінка).

Для ефективного формування дослідницької компетентності майбутніх фельдшерів у процесі вивчення біологічних дис-

циплін, керуючись навчальними робочими програмами, були відібрані основні форми організації навчання, а саме: лекція, семінар-дискусія, круглий стіл, дослідницькі заняття, олімпіади, конференції, самостійна робота, практика, предметний гурток, індивідуальні консультації.

Формування дослідницької компетентності майбутніх фельдшерів передбачало поетапну реалізацію завдань на орієнтаційному, практичному та оцінному етапі. Було припущено, що поетапне формування дослідницької компетентності майбутніх фельдшерів відповідатиме етапам навчання у медичному коледжі і включатиме:

- а) 1 курс (база 9 кл) (2013–2014 н. р.) – орієнтаційний етап, на якому відбувалося формування сучасного бачення особливостей дослідницької компетентності, вирішувалися завдання щодо оволодіння майбутніми фельдшерами знаннями та вміннями навчально-дослідницької діяльності (робота з інформаційними джерелами, аналіз, узагальнення, прогнозування та ін.), актуалізовувався інтерес до дослідницької діяльності професійного спрямування, ціннісне ставлення до неї;

- б) 2, 3 курс (база 9 кл) (2014–2016 н. р.) – практичний етап формування дослідницької компетентності, на якому реалізовувалися особистісно зорієнтовані педагогічні методи, в результаті чого вирішувалися завдання щодо оволодіння майбутніми фельдшерами знаннями та вміннями дослідницької, проектно-дослідницької діяльності, формування професійних якостей: відповідальності, наукової комунікації, накопичення початкового професійно спрямованого дослідницького досвіду;

- в) 4 курс (база 9 кл) (2016–2017 н. р.) – оцінний етап, на якому відбувалася актуалізація рефлексивних та оцінних умінь щодо дослідницької компетентності. Проектування самостійної професійно спрямованої дослідницької діяльності.

Орієнтаційний етап сприяв формуванню інтересу до дослідницької діяльності, мотивував опанування основного біологічного апарату, необхідного для дослідження медико-біологічних об'єктів і явищ; обізнаність у передових знаннях в галузі медичної біології. Практичний етап відрізнявся формуванням здатності організовувати і проводити дослідження, обробки результатів дослідження із застосуванням сучасних інформаційних технологій і технічних засобів з використанням стандартних програмних пакетів; здатності вибирати і використовувати відповідне обладнання, інструменти та методи; поєднувати теорію і практику для вирішення медико-біо-

логічних дослідницьких завдань; розуміння можливостей методів дослідження. На оцінному етапі формувалися рефлексивні вміння, здатність до адекватної самооцінки рівня сформованості дослідницької компетентності, усвідомлення взаємозумовленості дослідницької компетентності та успішної професійної діяльності майбутніх фельдшерів.

Висновки з проведеного дослідження.

Результати прикінцевого етапу дослідження засвідчили кількісні та якісні зміни щодо рівнів сформованості дослідницької компетентності майбутніх фельдшерів експериментальної групи: евристичного рівня сформованості дослідницької компетентності досягли 21,87% студентів ЕГ (було 1,56%) на репродуктивному рівні виявилось 55,47% респондентів ЕГ (було 17,19%) на адаптивному залишилося 22,66% майбутніх фельдшерів ЕГ (було 81,25%).

У контрольній групі зменшилася кількість студентів адаптивного рівня сформованості дослідницької компетентності з 82,79% до 54%; кількість майбутніх фельдшерів із репродуктивним рівнем сформованості збільшилася з 16,39% до 36,06%. До 9,84% (було 0,82%) підвищився показник евристичного рівня.

Встановлено, що зміни, які відбулися в результатах рівнів сформованості дослідницької компетентності майбутніх фельдшерів у процесі вивчення біологічних дисциплін ЕГ виявилися статистично значущими, що підтверджено значенням медіанного критерію. Розрахований медіанний критерій більший критичного значення

($21,64447 > 3,84146$), що доводить дієвість експериментальної методики формування дослідницької компетентності майбутніх фельдшерів у процесі вивчення біологічних дисциплін.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування дослідницької компетентності майбутніх фельдшерів у процесі вивчення біологічних дисциплін. Перспективи подальших досліджень убачаємо у вивченні індивідуально-психологічних факторів, закономірностей та особливостей формування дослідницької компетентності майбутніх фельдшерів як у процесі фахової підготовки, так і в системі безперервної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вербицкий А.А. Личностный и компетентностный подход в образовании: проблемы интеграции / А.А. Вербицкий, О.Г. Ларионова. – М.: Логос, 2009. – 336 с.
2. Наказ МОЗ України № 401 від 07.07.2011 р. «Про введення в дію складових галузевих стандартів вищої освіти зі спеціальностей освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста галузей знань «Медицина» та «Фармація» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=12802>.
3. Трошева Г.А. Формирование исследовательских умений у студентов профессионального лицея // Среднее профессиональное образование. – 2009. – № 10. – С. 14-16.
4. Фролова М.Е. Педагогічне забезпечення процесу формування дослідницьких компетентностей студентів в системі вищої економічної освіти / М.Е. Фролова // Вища освіта України. Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». – 2012. – Т. 3. – С. 206-216.